

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Факультет економіки, управління та інженерії**

Кафедра фінансів

МАГІСТЕРСЬКА ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»**

Виконала

студентка II курсу

групи ФБСС-2м

освітнього ступеня «Магістр»

спеціальності 072 «Фінанси,

банківська справа та страхування» _____ Щока Наталія Іванівна

Науковий керівник

к.е.н., доцент

_____ Петричко Марія Михайлівна

Робота допускається до захисту:

Зав. кафедри фінансів

д.е.н., професор

_____ Черничко Т.В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ...6	
1.1. Соціально-економічна сутність та ознаки територіальної громади.....6	
1.2. Роль бюджетів місцевого самоврядування у соціальному та фінансово-економічному розвитку територіальних громад.....11	
1.3. Адміністративно-фінансова децентралізація як фактор розвитку територіальних громад.....16	
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ.....21	
2.1. Аналіз місцевих бюджетів в контексті фінансово-економічного розвитку територіальних громад України.....21	
2.2. Оцінка фінансово-економічного розвитку територіальних громад Закарпатської області в умовах децентралізації.....28	
2.3. Особливості фінансово-економічного розвитку територіальної громади міста Мукачева.....35	
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ.....41	
3.1. Міжнародний досвід реформування системи управління фінансовими ресурсами територіальних громад та можливі напрямки його впровадження в Україні.....41	
3.2. Напрямки формування місцевих бюджетів в контексті стимулювання фінансово-економічного розвитку територіальних громад.....44	
3.3. Організаційні засади підвищення рівня фінансово-економічного розвитку територіальних громад Закарпатської області в умовах децентралізації.....48	
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах реформування місцевого самоврядування, важливим аспектом державної політики є управління фінансово-економічним розвитком територіальних громад, кінцевою метою якого є покращення умов проживання, праці та добробуту населення. Проте, сьогодні, перед територіальними громадами особливо гостро постає проблема належного виконання органами місцевого управління своїх функцій, яка переплітається з питаннями наповнення бюджету, формуванням достатніх фінансових ресурсів для належного фінансування соціальних потреб громад на основі принципу субсидіарності, реалізації програми їх економічного й технологічного розвитку. Основним поштовхом до вирішення такої ситуації є необхідність прогресивних змін в управлінні розвитком громад, а саме пошук шляхів збільшення бюджетних надходжень та забезпечення ефективного їх використання, що обумовило вибір теми дослідження на актуальну тему.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблеми розвитку територіальних громад, а саме забезпечення їх фінансовими ресурсами завжди привертала увагу вчених, науковців, політиків і громадськості. Теоретичним і практичним питанням розвитку громад та управління їх фінансовими ресурсами присвячено роботи багатьох вітчизняних вчених, серед яких М. Баймуратов, О.Д. Василик, О. П. Кириченко, Ю. Б. Молодожен, Л. А. Білуха, М. І. Буряк, К. Бліщук, І. О. Кресіна, В.І. Шарий, Г. Васильченко, І. Парасюк, Г. Монастирський, Т. В. Кучінка, М. І. Стегней та багато інших. Проте варто зазначити, що проблематика управління фінансово-економічним розвитком громад вивчена недостатньо й потребує подальшого дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської дипломної роботи є обґрунтування теоретичних й практичних аспектів фінансово-економічного

розвитку територіальних громад, а також пошук шляхів вдосконалення системи управління ними в умовах децентралізації.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- Розкрити соціально-економічну сутність та характерні ознаки територіальної громади;
- З'ясувати роль місцевих бюджетів в соціальному та фінансово-економічному розвитку територіальних громад;
- Охарактеризувати вплив адміністративно-фінансової децентралізації на розвиток громад;
- Провести дослідження місцевих бюджетів в контексті фінансово-економічного розвитку громад України;
- Оцінити рівень фінансово-економічного розвитку територіальних громад Закарпатської області в умовах проведення децентралізації;
- Виявити особливості фінансово-економічного розвитку територіальної громади міста Мукачева;
- Обґрунтувати перспективи та напрямки удосконалення системи управління фінансово-економічним розвитком територіальних громад України, зокрема ОТГ Закарпатської області.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансово-економічним розвитком територіальних громад України.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин щодо управління фінансово-економічним розвитком громад в умовах децентралізації.

Методи дослідження. У процесі дослідження нами застосовувалися наступні методи дослідження: методи теоретичного узагальнення, методи аналізу і синтезу, статистичні, математичні методи, методи порівняння (для зіставлення фактичних даних звітного року й минулих років), а також графічні методи дослідження (для наочного представлення результатів дослідження).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні дані та звіти органів Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, матеріали Міністерства фінансів України, Закарпатської обласної державної адміністрації, фінансового управління Мукачівської міської ради, дослідження та наукові публікації вітчизняних й зарубіжних вчених, дисертаційні та монографічні дослідження за темою дипломної роботи, періодична економічна література та інтернет ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні сучасних реалій управління фінансово-економічним розвитком територіальних громад в Україні й ОТГ Закарпатської області, а також обґрунтуванні напрямків удосконалення системи управління розвитком громад.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, рекомендації та висновки, викладені в роботі, можуть бути використані у визначенні перспектив фінансово-економічного розвитку територіальних громад нашої країни в цілому та зокрема об'єднаних громад Закарпаття, а також при розробці стратегій та планів управління окремими адміністративно-територіальними одиницями з метою удосконалення процесу управління фінансово-економічним розвитком громад.

Структура роботи. Дипломна робота магістра включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Обсяг основного змісту роботи складає 59 сторінок, не враховуючи додатки. Робота містить 20 рисунків, 9 таблиць, 14 додатків та список використаних джерел з 51 найменувань.

Апробація результатів. Важливі теоретичні та практичні результати наукового дослідження оприлюднене на III Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Фінансове регулювання зрушень у економіці України» (м Мукачево, 20 березня 2019 р.) та Міжнародному журналі «Освіта і наука».

[Електронний ресурс] – 2019. - № 2(27). - Режим доступу до журналу:
[https://msu.edu.ua/educationandscience/u ...](https://msu.edu.ua/educationandscience/u...)

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного у магістерській роботі дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Територіальна громада є природним соціальним утворенням, яка виконує важливі суспільні функції, діє в межах держави та за допомогою якої реалізуються потреби та інтереси населення, що проживає на цій території. Вона поєднує в собі одночасно як функції низової, базової адміністративно-територіальної одиниці, яка формує фундамент для розвитку держави, так і носія місцевого самоврядування та інституту місцевого управління.
2. Фінансово-економічний розвиток територіальних громад є процесом, де органи місцевого управління створюють умови задля забезпечення зростання добробуту населення яке проживає в межах громади, шляхом ефективного використання наявних ресурсів. Реалізація ефективного процесу управління розвитком значною мірою залежить від забезпеченості громад фінансовими ресурсами.

Головною фінансовою базою громад є місцеві бюджети, так як саме з них фінансуються основні сфери життєдіяльності населення, вони сприяють реалізації програм, пов'язаних з розвитком різних галузей господарства, здійснюють підтримку суб'єктів господарювання, впливають на розвиток інфраструктури та збільшують можливості місцевої влади у задоволенні потреб населення, а отже впливають на тенденції фінансово-економічного розвитку.

3. Адміністративно-фінансова децентралізація, яка відбувається сьогодні в Україні фактично надає сприятливі умови для прийняття більш якісних та справедливих рішень щодо управління територіальними фінансами, внаслідок перерозподілу бюджетних надходжень, які раніше були закріплені за центральними органами влади, розширенням фінансової бази територіальних одиниць та надання місцевим органам влади більше

повноважень. Все це фактично створює підґрунтя для економічного зростання і є умовою розвитку територіальних громад України.

4. Проаналізувавши місцеві бюджети України в контексті фінансово-економічного розвитку територіальних громад ми виявили, що громади мають недостатнє бюджетне забезпечення та характеризуються низькими показниками самодостатності, проте впродовж останніх п'яти років спостерігається зростання ролі доходів місцевих бюджетів у перерозподілі ВВП, що показує значне розширення фінансових можливостей і дає змогу закласти підвалини фінансової самодостатності громадам. Показники доходів та видатків місцевих бюджетів в контексті макроекономічної динаміки свідчать, що після реалізації реформи, доходи місцевих бюджетів показують позитивну динаміку, зокрема за чотири роки обсяг фінансового забезпечення зріс у 2,5 рази, якщо не враховувати трансферти.

В розрізі регіонів України, як показує дослідження, рівень фінансово-економічного розвитку територіальних громад, не є високим та спостерігається значна економічна диференціацію. Зокрема, до територій з найбільшими доходами на одну особу відносяться місто Київ, Дніпропетровська, Київська, Полтавська, Одеська, Запорізька та Харківська області.

5. Фінансово-економічний стан розвитку територіальних громад Закарпатської області в цілому показує позитивну динаміку. Зокрема в об'єднаних територіальних громадах Закарпаття спостерігається зростання власних фінансових надходжень. Однак, більш розвинені об'єднані територіальні громади, які утворилися навколо міст районного значення де вже розвинена інфраструктура, де зосереджена мережа магазинів, закладів харчування, відділення банків, різні підприємства, більший ринок збуту для бізнесу та де проживає більше населення.
6. Проаналізувавши міський бюджет громади міста Мукачева ми виявили, що обсяги фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні органів виконавчої влади міста, впродовж досліджуваного періоду поступово

зростають. Особливо слід зазначити що в цілому місто має високий рівень забезпеченості мешканців громади власними ресурсами, які формуються завдяки надходженню ПДФО, єдиного податку, податку на майно, акцизного податку, а також інших податків, зборів й доходів. А середній рівень доходів на одного мукачівця останніми часом є найвищим в Закарпатській області, що показує високий рівень фінансово-економічного розвитку міста.

Високі надходження власних доходів характеризуються тим, що на території міста функціонують великі підприємства, де працює багато робітників, наявні банківські установи, розвинута мережа малого та середнього бізнесу, вигідне територіальне розташування поблизу важливих автомобільних шляхів. Наявність такого джерела доходів як для міста так і для майбутньої ОТГ має певний стимулюючий вплив на подальший ефективний та успішний розвиток.

7. Розглянувши перспективи та напрямки удосконалення системи управління фінансово-економічним розвитком територіальних громад України та зокрема ОТГ Закарпаття можна висунути низку пропозицій щодо удосконалення системи управління. Зокрема: удосконалити систему оподаткування місцевих податків і зборів, які в європейських країнах є основним джерелом наповнення місцевих бюджетів; збільшити акцент на оподаткування майна, адже більшість країн світу розширили свою дохідну базу саме завдяки податку на нерухоме майно; сприяти залученню інвестицій для реалізації перспективних інноваційних проектів; створювати належні умови для підвищення конкурентоспроможності територій, за рахунок покращення інвестиційного та підприємницького клімату, а саме підтримувати існуючих й залучати нових суб'єктів господарювання, запровадження підтримки фермерських господарств, малого й середнього бізнесу, сімейного підприємництва; встановити механізми державного контролю за якістю фінансового менеджменту в громадах; сприяти активізації громадської участі в бюджетному процесі тощо.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>